

SEVGİ SOYSAL
Türkiye'nin Kalbi, Kabul Günleri

İletişim Yayınları 2005 • Sevgi Soysal Bütün Eserleri 10

ISBN-13: 978-975-05-1545-3

© 2014 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2014, İstanbul

EDITÖR Bahar Siber

KAPAK Bülent Erkmen

KAPAK FOTOĞRAFI Funda Soysal arşivinden

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Ayla Karadağ

BASKI ve *CILT* Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 03 21

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

SEVGİ SOYSAL

Türkiye'nin Kalbi, Kabul Günleri

Gazete Yazıları

DERLEYEN *İpek Şahbenderoğlu*

SEVGİ SOYSAL 30 Eylül 1936'da İstanbul'da doğdu. Aslen Selanikli mimar-bürokrat bir babayla Alman bir annenin, altı çocuğundan üçüncüsü olarak büyüyen Sevgi Yenen, 1952'de Ankara Kız Lisesi'ni bitirdi. Bir süre Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi'nde arkeoloji okudu. 1956 yılında şair ve çevirmen Özdemir Nutku ile evlendi, birlikte Almanya'ya gittiler. Göttingen Üniversitesi'nde arkeoloji ve tiyatro derslerini izledi (1956-57). 1958'de Türkiye'ye döndü ve Korkut adını verdikleri bir oğlu oldu. Ankara'da Alman Kültür Merkezi ve İrtibat Bürosu'nda ve Ankara Radyosu'nda çalıştı (1960-61). Bu dönemde, toplum karşısında bireyin tedirginliğini öne çıkaran "yeni gerçekçilik" akımından izler taşıyan öykü ve yazıları *Dost, Yelken, Ataç, Yeditepe* ve *Değişim* dergilerinde yayımlandı (1960-64). 1961'de Ankara Meydan Sahnesi'nde Haldun Dormen'in yönettiği "Zafer Madalyası" adlı oyunda tek kadın rolünü oynadı. İlk öykü kitabı *Tutkulu Perçem*, 1962 yılında yayımlandı. 1965'te "Zafer Madalyası" oyununda tanıştığı Başar Sabuncu ile evlendi. Aynı yıl TRT'de program uzmanı olarak çalışmaya başladı. 1965-69 yılları arasında *Papirüs* ve *Yeni Dergi*'de öyküleri yayımlandı. Bu arada tezini vererek arkeoloji diplomasını aldı. 1968'de tezesi Rosel'in kişiliğinden yola çıkarak, birbirine bağlı öykülerden oluşan *Tante Rosa'yı* yazdı. 1970'te kadın-erkek ilişkisi ve evlilik temasını işlediği ilk romanı *Yürümek*'le TRT Sanat Ödülleri Yarışması Başarı Ödülü'nü kazandı.

12 Mart, Sevgi Soysal'ın hayatı ve yazarlığı üzerinde derin izler bırakan bir dönem oldu. *Yürümek*, müstehcenlik gerekçesiyle toplatıldı ve Sevgi Soysal, kısa bir tutukluluk sürecinin ardından TRT'den ayrılmak zorunda kaldı. Anayasa Profesörü Mümtaz Soysal'la, Soysal'ın komünizm propagandası yaptığı gerekçesiyle tutuklu kaldığı Mamak Cezaevi'nde evlendi. Siyasal nedenlerle tekrar tutuklandı ve sekiz ay Yıldırım Bölge'de, iki buçuk ay da sürgüne gönderildiği Adana'da kaldı. Cezaevinde yazdığı *Yenişehir'de Bir Ögle Vakti* adlı romanıyla 1974 yılında Orhan Kemal Roman Armağanı'nı kazandı. Kızları Defne Aralık 1973'te, Funda ise Mart 1975'te doğdu. Adana'da sürgünde bulunan bir kadının başından geçen olaylar etrafında 12 Mart'ı eleştirdiği romanı *Şafak*, 1975'te yayımlandı. Bu dönemde Anka Haber Ajansı ve İşçi Kültür Derneği'nin kuruluşunda rol aldı. *Politika* gazetesinde tefrika edilen cezaevi anıları *Yıldırım Bölge Kadınlar Koşuşu* başlığıyla kitaplaştırıldı (1976).

Yakalandığı kanser hastalığı nedeniyle 1975 sonbaharında bir göğsü alındı. Hastalık izlenimlerini ve 12 Mart sonrası değişimi anlatan öykülerini topladığı *Barış Adlı Çocuk*, 1976'da yayımlandı. Eylül 1976'da bir ameliyat daha geçirdi ve tedavi için eşiyile birlikte Londra'ya gitti. Üzerinde çalıştığı son romanı *Hoş Geldin Ölüm'ü* tamamlayamadan, 22 Kasım 1976'da İstanbul'da öldü. *Politika* gazetesine yazdığı yazılar *Bakmak* (1977) adlı kitapta toplandı.

Sevgi Soysal'ın kırk yıllık bu kısa yaşamından geriye kalan eserlerinin yeniden yayımlanması, 12 Mart dönemine hapsedilemeyecek yazarlığına hak ettiği değeri vermek olacaktır.

İPEK ŞAHBENDEROĞLU 1984 yılında İstanbul'da doğdu. Kartal Burak Bora Anadolu Lisesi'nden 2002 yılında mezun oldu. Lisans eğitimini, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde 2006 yılında; yüksek lisans eğitimini ise aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yeni Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı'nda "Halid Ziya Uşaklıgil'in Edebî Tenkitleri" başlıklı yüksek lisans tezi ile 2010 yılında tamamladı. *Dil ve Edebiyat, Eşik Cini, Hürriyet Gösteri, Varlık* gibi sanat ve edebiyat dergilerinde Türk edebiyatı üzerine çeşitli yazı ve çalışmaları yayımlandı. Halen Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yeni Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı'nda, doktora eğitimine devam etmektedir.

İçindekiler

Önsöz · İPEK ŞAHBENDEROĞLU

Hatice Hanım'ın 1970'li Yılları · AKSU BORA - TANIL BORA

Yeni Ortam

GÜNEYDEN MEKTUPLAR 25

"İnanm, Turist Değilim..." 27 · *Güney Sanâaaayi!* 30 · *Cumhuriyet Bayramı* 34 · *Acıdır Gerçek Adana Kebabı* 38 · *Eyüp Büyüyünce...* 41 · *Akdeniz Olur Güümse* 44 · *Öte-Yaka* 47 · *Kutu Kutu İçinde - Kilit Kilit Üstünde* 50 · *Hakları Var Ne Güzel!* 53 · *Kestane* 56 · *Deryada Yeni Yıl* 59 · *Bir Münasip Zamanda, Mesela Saat Onda!* 62 · *Hava Cıva* 66 · *Kısmet Altın Bir Top Değildir* 69 · *Affedilmesi Gereken Sokrates midir?* 72 · *Gönlü Yüce Türk* 75 · *Bizim Kadınlarımız* 78

HATİCE HANIM
OYSA 83

Hatice Hanım ve 19 Mayıs 85 · *Hatice Hanım ve Ekmek* 88 ·
Hatice Hanım ve Seçim 90 · *Hatice Hanım ve Af* 93 · *Hatice Hanım ve Avrupa Konseyi* 96 · *Hatice Hanım ve Kadınlar Partisi* 98 · *Hatice Hanım ve Ellinci Yıl* 101 · *Hatice Hanım ve Akmayan Musluklar* 104 · *Hatice Hanım ve 27 Mayıs* 106 · *Hatice Hanım ve Milli Piyango* 108 · *Hatice Hanım ve Basın Balosu* 110 · *Hatice Hanım ve Yasak Kitap* 112 · *Hatice Hanım ve Türk-İş* 114 · *Hatice Hanım ve Tutukluluk* 116 · *Hatice Hanım ve "Alo Anadol"* 118 · *Hatice Hanım ve Adana İlinde Sel* 120 · *Hatice Hanım ve Televizyonun Başlıca Yararları* 122 · *Hatice Hanım ve Öğretmen Kıyımı* 124 · *Hatice Hanım ve Büyük Mağazalar* 126 · *Hatice Hanım ve Evlathği* 128 · *Hatice Hanım ve Solcu Komşusu* 130 · *Hatice Hanım ve Sakallı Yabancı* 132 · *Hatice Hanım ve Vietnam Savaşı* 134 · *Hatice Hanım ve Çocuk Yuvaları* 136 · *Hatice Hanım ve Zeki Müren* 138 · *Hatice Hanım ve Zina* 140 · *Hatice Hanım ve Netice* 143 · *Hatice Hanım ve Dünya Prensesi* 145 · *Hatice Hanım ve Devlet Güvenlik Mahkemeleri* 147 · *Hatice Hanım ve 50. Yıl Marşı* 150 · *Hatice Hanım ve Şefkat* 152 · *Hatice Hanım ve Fadime Karabacak* 155 · *Hatice Hanım ve Güllü* 157 · *Hatice Hanım ve FİJ Bildirisi* 159 · *Hatice Hanım ve Cevdet* 161 · *Hatice Hanım ve İstanbul Sanat Festivali* 163 · *Hatice Hanım ve Son Tango* 166 · *Hatice Hanım ve Bilimi Savunan Simitçi* 169 · *Hatice Hanım ve Atatürk Gençliği* 172 · *Hatice Hanım ve Fikir Suçu* 175 · *Hatice Hanım ve Üniversiteye Giriş* 177 · *Hatice Hanım ve Tatil Köyleri* 180 · *Hatice Hanım ve Transfer Piyasası* 182 · *Hatice Hanım ve Sınav Tosunları* 184 · *Hatice Hanım ve Elizabeth Taylor* 186 · *Hatice Hanım ve Soru Piyasası* 188 · *Hatice Hanım ve İnsan Hakları Derneği* 190 · *Hatice Hanım ve Yaklaşan Seçimler* 193 · *Hatice Hanım ve Vatandaş Sahip* 196 · *Hatice Hanım ve "İnsanlar El Ele Tutuşsa" Şarkısı* 198 · *Hatice Hanım ve Demokrasi* 200 · *Hatice Hanım ve Zoraki Takip* 202 · *Hatice Hanım ve Kiralık Kızlar* 204 · *Hatice Hanım ve Orman Affı* 206 · *Hatice Hanım ve Nükleer Denemeler* 208 · *Hatice Hanım ve Karakolda Dayak* 210 · *Hatice Hanım ve Fikir Suçlarının Affı* 212 · *Hatice Hanım*

ve Atatürk Yolu 214 · Hatice Hanım ve Bulunamayan Anarşi Sorumluları 216 · Hatice Hanım ve Basın Affı 218 · Hatice Hanım ve "Çeken Bilir Ayrılığın Derdini" 220 · Hatice Hanım ve NATO Programı 222 · Hatice Hanım ve İstanbul Köprüsü'nün Açılışı 224 · Hatice Hanım ve Zehir Hafiyeye 226 · Hatice Hanım ve Büyük Türk Demokrati Feyzioğlu 229 · Hatice Hanım ve Çalınmış Sorular 231 · Hatice Hanım ve Yehudi Menuhin 233 · Hatice Hanım ve Alaman Polisi 235 · Hatice Hanım ve Kıyılan Öğretmenler 237 · Hatice Hanım ve Yeşilaycı TRT 239 · Hatice Hanım ve Toplanamayan Üniversiteler Arası Kurul 241 · Hatice Hanım ve Lokavt 243 · Hatice Hanım ve TİP Oyları 245 · Hatice Hanım ve Elektrikçi Etem 247 · Hatice Hanım ve Metin Toker'in Not Defteri 249 · Hatice Hanım ve P.P. 251 · Hatice Hanım ve Aday Adaylığı 253 · Hatice Hanım ve Fahiş Kâr Etmeyen Türk Sanayisi 255 · Hatice Hanım ve Sarhoş Arap Korsanı 257 · Hatice Hanım ve Ormanları da Yakan Anarşistler 259 · Hatice Hanım ve 120 Binlik Komisyon 262 · Hatice Hanım ve Balyozcu Ömeroğlu 264 · Hatice Hanım ve Eugénie Grandet 266 · Hatice Hanım ve Gençlik Parkı 268 · Hatice Hanım ve İnönü 270 · Hatice Hanım ve Bolşoy Balesi 272 · Hatice Hanım ve Pastane Gençliği 274 · Hatice Hanım ve Çinli Cambazlar 276 · Hatice Hanım ve Seçim Haberleri 279 · Hatice Hanım ve Televizyon Koltuğu 281 · Hatice Hanım ve Türk'ün Cenneti Avustralya 284 · Hatice Hanım ve Ford Grevi 286 · Hatice Hanım ve Yamyamlar 288 · Hatice Hanım ve Sınıfta Kalan Adaylar 290 · Hatice Hanım ve Süleyman'ın Köprüsü 292 · Hatice Hanım ve Harcanan Bakan 294 · Hatice Hanım ve Fiyat Ödemeyen Turist Kız 296 · Hatice Hanım ve Sınava Alınmayan Favorili 298 · Hatice Hanım ve Dâhi Franco 300 · Hatice Hanım ve Liz-Burton Servet Paylaşması 302 · Hatice Hanım ve Olmayan Kolera 305 · Hatice Hanım ve Şili'deki Cinayet 307 · Hatice Hanım ve Keban Barajı 310 · Hatice Hanım ve Biten Sıkıyönetim 312 · Hatice Hanım ve Sandıktan Çıkan Pahahlık 314 · Hatice Hanım ve Zıyan Olan Elmalar 316 · Hatice Hanım ve Yurtdışıma Kaçan Yabancı Sermaye 318 · Hatice Hanım ve Yine Sınav Soruları 320 · Hatice Hanım ve Klakson Sesleri 322 · Hatice Hanım ve Ev İçi Demokrasi 324 · Hatice Hanım ve Dünya Olayları 326 · Hatice Hanım ve Celâl Bayar 328 · Hatice Hanım ve "First Lady" 330 · Hatice Hanım ve Şiddet 332 · Hatice Hanım ve Flaman Ali 335 · Hatice Hanım ve Ahlâk Zabıtası Erbakan 337 · Hatice Hanım

ve Birlik Beraberlik 339 · *Hatice Hanım ve Tuz Sıkıntısı* 341 ·
Hatice Hanım ve Silahlı Mücadele 343 · *Hatice Hanım ve Ak Gelin*
345 · *Hatice Hanım ve Cennetin Anahtarı* 347 · *Hatice Hanım ve*
Ortadoğu Savaşı 349 · *Hatice Hanım ve İdamcı Menderes* 351 ·
Hatice Hanım ve Politika Odunları 353 · *Hatice Hanım ve Langırt*
356 · *Hatice Hanım ve Öcüler* 359 · *Hatice Hanım ve Seçmen* 361 ·
Hatice Hanım ve Sandıktan Çıkmayan Huzur 363 · *Hatice Hanım*
ve TV’de Seçim 365 · *Hatice Hanım ve Koalisyon Korkusu* 368
· *Hatice Hanım ve Kentauros* 371 · *Hatice Hanım ve Nankörler*
373 · *Hatice Hanım ve Liz’in Bağışı* 375 · *Hatice Hanım ve Kara*
Günler 377 · *Hatice Hanım ve Oldu da Bitti Reformlar* 379 · *Hatice*
Hanım ve Yeni Torpil 381 · *Hatice Hanım ve Düşen Dostlar* 383
· *Hatice Hanım ve Millet’in Seçtiği* 386 · *Hatice Hanım ve Bulanık*
Suda Havai Fişekleri 388 · *Hatice Hanım ve Takım Gölgesinde*
Dilenci 390

Politika

BAKMAK DIŞINDA KALAN YAZILAR 393

Türkiye’nin Kalbi, Kabul Günleri 395 · *“Konşular”* 399 · *TRT*
ya da Asiyeye 402 · *Yakub’a da Maaşallah, Ooooo!* 405 · *Copaltı*
ya da “Yaşasın Adalet” 409 · *Hür Teşebbüse Çıplak Göğüs* 412
· *Korkuluk mu, Bekçi mi?* 415 · *Artık Ben de Güzel Giyinebilirim*
418 · *İnsan Köpeği Isırmaz* 422 · *Halk, Bir Kaçamak mı?* 425 ·
Kuyruktan Cosinus’a 428 · *CHP Ankara İl Kongresi’nden*
Çizgiler 431

Ek

Sevgi Soysal’ın Bülent Ecevit’in 1975 Amasya Mitingi’ne Dair
İzlenimleri: “Ecevit ve Kadınlar” 437 · *“Evlat Acısına Son”*
Mitingine Dair Gazete Haberleri 451 ·
Gönül Haksal ve Sevgi Soysal’ın Miting Konuşmaları 455 ·
Miting Üzerine Sevgi Soysal ile Söyleşi 459

ÖNSÖZ

İPEK ŞAHBENDEROĞLU

“Bir başkasıyla konuşmanın, aynı zamanda kendimle konuşmak olduğu bir uzam.”

– Eve Kosofsky Sedgwick, *Aşk Üzerine Bir Diyalog*

Sevgi Soysal’ın Türk edebiyatındaki yerini saptayarak başlayan bir önsöz kaleme almayı tercih etmeyişim, böylesi bir yazının, onunla kurduğum gönül bağına yer açamayacak, okur deneyiminin içeriğini karşılayamayacak oluşundan. Sevgi Soysal’ın büyülu neşesi yaşamıma değdiğinde, henüz üniversite öğrencisi idim. El yordamıyla yazarlarımı aradığım zamanlarda oldukça yol kısaltıcı olan Handan İnci’nin ufuk açan derslerinden birinde “*Ayı Boyamak*” öyküsünü yüksek sesle okuyup, ertesi hafta öyküyü tartışmak üzere sözleşip ayrıldığımızda, Sevgi Soysal’ın içimde bir yerlerde dirençli bir şeyleri kıpırdattığını, hareketlendirdiğini fark etmiştim. İkinci vurgunu ise, uzun yıllar sonra biricik hocam Seval Şahin ile Sevgi Soysal için bir sempozyum hazırlama fikrinin ardından, metinlerini yeniden okuduğumda yedim doğrusu. Sadece güncelin sarııcılığını duyuran değil, okuduğunuzda harekete geçmek isteğeğiniz türden metinlerdi bunlar. Evet harekete geçmek, harekete geçirmek... Üzerinde güvenle durduğunuz sandığınız zemini ayaklarınızın altınızdan hızla çekerek hem de... Sevgi Soysal’ın metinlerinin temel damarıdır hareket. Kanın damarlardan akışı gibi gerekli bir devinim... Gerçek özgürlüğün ta kendisi olan “ilerleme” eyleminin ve imkânının ne olup ne ol-

madığı üzerine kafa yoran bir okur, kendini Sevgi Soysal metinlerinin “karşısında” değil “tam merkezinde”, “yüreğinde” bulacak ve onunla kurduğu diyalogun eşsizliğine şaşıracaktır kuşkusuz. Dünyayı karşısına alırken bile onu bağrına basan Sevgi Soysal’ın sesini Karin Karakaşlı’nın kıymetli deyimiyelerle bugün de “koordinat kılmanın” ehemmiyeti hemen belirtebilir. (“Hep Yürüyen Bir Hayat Eşlikçisi: Sevgi Soysal”, *Ne Güzel Suçluyuz Biz Hepimiz, Sevgi Soysal İçin Yazılar*, der: Seval Şahin, İletişim Yayınları, İstanbul 2013, s. 225.) Çünkü Sevgi Soysal’ın *Radyo Konuşmaları*’nda da dinleyenlerine seslendiği gibi “kazanılmış, kurtarılmış tek bir hayatın bile bir umut olduğunu, daha güzel, daha insanca yarınlara yönelik bir oluşum, her an çatlayabilir bir koza olduğunu” ancak “hayat denilen güzelim oluşumun yılmaz ve vazgeçilmez savaşçısı” olan kadınlar bilebilir. Ve elbette yeniden başlayabilmenin yüce cesaretine vefayla bağlanmayı da...

Doğanın ilerleme hızını, durağan ve katı bir yapılanma görüntüsü içinde bile hareketin mümkün oluşunu gerçek kılan koza, Sevgi Soysal’ın metinlerinin ritmini de yüklenirken, durmayan bir devinimi de çarpıcı biçimde dile getirir: Büyümek, dönüşmek, yürümek, uçmak... Soysal’ın ilerleme olarak kabul ettiği, *Şafak*’tan alıntıyla, “Tarih... Sanayi... Kapitalizm gibi ileri gitmesi engellenemez çarkların” vaat ettiği, modernite ile göbek bağı olan bir ilerleme değildir. Bütün bu dinamiklerin kendi bekaları adına zaman zaman altını çizdiği fakat her halükârda çarçabuk susturduğu, ortadan kaldırdığı kendi oluşum, kendiliğinden mümkün olduğu bir ilerlemedir. Benliğin yürüyüşü, büyüyüşüdür, büyülüdür. Bütün dayatılan oluşların ardındaki bir görüntüye ulaşmadır. Bütün söylenenlerin ötesindeki sesi duyabilirdir. Çaba gerektirir. Emek ve sabırla hâlelenen yavaş ama derin bir ilerlemedir. Tıpkı kozadaki gibi...

Varoluşu sadece gerilimin, çelişkilerin, savaşımın, gücün alanı değil; dönüşümün ve büyümenin de kaynağı kılan, kadim, derin, kendinden yola çıkan yine de kendini sürekli merkezde tutmaktan sakınarak başkasının varlığı karşısında hassaslaşan, dünyanın bütün renklerini, seslerini tanımaya, anlamaya gay-

retli, diri bir kavrayışla tam da yaşamın filizleniverdiği yerden dillenmeyi, konuşmayı başarabilen kadın öykülerine dikkat kesilmek gerektiğini; dişil tecrübenin, insanı anlamaya ve anlamlandırmaya yönelik bir yaşam pratiğine daha çok kucak açtığını düşünmekten vazgeçmemeye karar verişim de, Sevgi Soysal'ın dimağına çarpanlara her daim duyarlı kalabilen sesinin, bende ki yankısıyla yüzleştikten sonradır.

* * *

Elinizdeki kitap, 12 Mart 1971 askerî müdahalesini izleyen dönemin ardından, Sevgi Soysal'ın en üretken olduğu, 1972-1973 ve 1976 yıllarında *Yeni Ortam*, *Yenigün* ve *Politika*'da kaleme aldığı gazete yazılarından oluşmaktadır.

1962'de *Tutkulu Perçem*'in, 1968'de *Tante Rosa*'nın ve 1970 Aralık ayında ise *Yürümek* romanının yayımlanmasının ardından, ilk kez gazete yazarı olarak okuyucu karşısına çıkacaktır Sevgi Soysal.

Adana sürgününde 1972 sonbaharından itibaren "*Güneyden Mektuplar*" başlığı altında *Yeni Ortam* gazetesine yazdığı mektup-yazılar bu derlemenin ilk bölümünü oluşturmakta. 1971 yazındaki kısa süreli ilk tutukluluğunun ardından TRT'deki Program Uzmanlığı görevine son verilen, "orduya hakaret" ettiği gerekçesiyle de Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu ve ardından Merkez Cezaevi, Adana sürgünü ile devam edecek bir yıllık mahkûmiyet yaşayan Soysal'ın 1973 Ocak ayında sürgünden Ankara'ya dönmesiyle seyrekleşen yazılarını da içeren bu bölüm sadece bir kenti en ücra köşelerine kadar yürüyerek kat eden değil, özgürlüğünü imkânlardan ziyade kendi içinde arayıp onu var etmek için çabalayan, yani "özgürlüksüz günlere" bildiğince direnmeye gayret eden bir yazarın sesini de duyurur: "Özgür olmayan kişi için günler, aylar hayattan eksilmelidir bir an önce. Özgürlüksüz günleri, ayları tüketmeye yardımcı olan tek şeyse kendi kendini kemiren zaman. Zamanın tahrip gücüne katkıda bulunmağa çalışıyorum, elimden geldiğince. Çalışmak, okumak, yürümek günleri, saatleri yeterince yok etmiyor."

UNESCO'nun ilk İnsan Hakları Öğretimi Uluslararası Ödü-

lünü kazandıracak olan, *Anayasaya Giriş* adlı kitabımı¹ Siyasal Bilgiler Fakültesi'ndeki derslerinde okutarak Türk Ceza Kanunu'nun 141/1 maddesini üniversite sınırları dahilinde ihlal ettiği gerekçesiyle Mümtaz Soysal'a verilen hapis cezasını "Prof. Mümtaz Soysal 6 Yıl 8 Ay Ağır Hapse Mahkûm Edildi" ifadesiyle baş sayfadan duyuran 25 Ekim 1972 tarihli *Yeni Ortam* gazetesinin arka sayfalarında –eşi Prof. Mümtaz Soysal ile ilgili haberin devamının yayımlandığı sütunun hemen altında– "Sevgi Soysal Adana'ya Yerleşti" başlığıyla küçük çapta yer bulan sürgün haberi bölümün başına konulmuştur. O dizi içinden örnek bir yazı da bölümün sonunda yer almaktadır.

Gazetenin yazarları arasına Sevgi Soysal'ın da katılacağı haberini veren baş sayfa görseli ile açılan ikinci bölüm ise, Sevgi Soysal'ın *Yeniğün* gazetesinde "Oysa" adlı köşesinden 1973 Mayıs ayında haftada dört defayı bulacak sıklıkta yazmaya başladığı, gazetecilik tarihinde pek de görülmemiş bir diyalog üslubuyla kurduğu "Hatice Hanım ve..." başlıklı dizi yazılarını içermektedir. Hatice Hanım ile gazeteci ses arasında dikkatle korunan ve gittikçe açılan mesafenin ürettiği diyalogun nasıl olup da zaman zaman monoloğa dönüşmek zorunda kaldığı sorusu üzerinde ise dikkatle düşünmek gerekiyor. Kendi 'evcil' düzeni için/de yaşayarak "anarşinin" bu düzene sızması yolunda tıpkı bir nefer gibi canla başla savaşıyor, bu uğurda hırçınlaşıyor, hırçınlaştıkça komikleşen Hatice Hanım, gazeteci sesi de bir tehdit olarak algılar. Gazeteci ses ise Hatice Hanım'a ulaşamayacağını bile bile bıkmadan usanmadan "görünenin ardındaki gerçekleri" anlatmayı sabırla sürdürür. Böylece *Tutkulu Perçem*'in "Anladığımızı anlatıyoruz, birbirimizi nasıl anlayalım?" sorusunun alıp başını nerelere gidebileceğini Hatice Hanım yazılarında görürüz. Sevgi Soysal okurlarına, Haziran 1973'te yayımlanan ve 1974 yılında Orhan Kemal Roman Ödülü'ne layık görülen *Yenişehir'de Bir Öğle Vakti* romanının Mevhibe Hanım'ını karşılaştıracak Hatice Hanım'ın sesini takip eden dönemde yani Mayıs 1975'te *Şafak* yayım-

1 Bkz: Mümtaz Soysal, *Anayasaya Giriş, İlker Ertuğrul/Mümtaz Soysal'ın ve Kitabının Yargılanışı*, İmge Yayınevi, Ankara, 2011.

landığında, *Yenişehir'de Bir Öğle Vakti* üçüncü, 12 Mart'ın ardından toplattırılan ancak 1974 yılı sonlarında Af Yasası ile serbest bırakılan *Yürümek* ise ikinci baskısını yapmıştır artık. Sevgi Soysal'ın kendi elyazısıyla tashih ettiği "Hatice Hanım ve Liz Burton Servet Paylaşımı" başlıklı yazısı da bu bölümde yer almaktadır.

Üçüncü bölüm ise 22 Haziran 1976 tarihli *Politika*'da "12 Mart döneminde Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu, Sevgi Soysal Yaşadığı Olayları Anlatıyor" üst başlığı ve "Ha Tanık, Ha Sanık! Muzır Kişi Değil misin? Sen Ona Bak!" alt başlığı ile yayımlanmaya başlayan *Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu* cezaevi anılarının tefrikalarıyla eş zamanlı sunulan köşe yazılarının arasından derlendi. Bu yazıların büyük çoğunluğu, Sevgi Soysal'ın ölümünden sonra 1977 yılında yayımlanan *Bakmak* ile kitaplaşmıştı. Fakat *Bakmak*'ın dışında kalanlarla, bütün yazıların ruhunu taşıdığına inandığım için derlemeye de adını veren "Türkiye'nin Kalbi, Kabul Günleri", 17 Mart 1976 tarihli ilk *Politika* yazısının yanı sıra, 6 Ağustos 1976 tarihli son yazısı da bu derleme ile kitaplaşmış oluyor.

Bölüme yine Sevgi Soysal'ın gazete yazılarına başlayacağına dair bir haber ve kitaba adını veren yazının görseli eşlik ediyor.

Ayrıca Soysal'ın "Konşular" adlı *Politika* yazısında değindiği, 31 Ocak 1976 tarihinde Ankara Tandoğan Meydanı'nda Sevgi Soysal ile tertip komitesi adına Gönül Haksal'ın "Evlat Acısına Son" mitinginde yaptıkları konuşmaların metinleri, Sevgi Soysal ile bu miting üzerine yapılan bir röportaj ve çeşitli gazete haberleri de derlemenin sonunda yer alan ek bölümünde okunabilir. Yine bu bölümde Soysal'ın 17-19 Ekim 1975 tarihlerinde "Ecevit ve Kadınlar" başlığıyla *Politika*'da yayımladığı Bülent Ecevit'in Amasya Mitingi'ne dair izlenimleri de yer almaktadır.

1 Eylül 1976'da *Politika*'da yayımlanan "Sevgi Soysal Dün Haccettepe Hastanesi'nde Bir Ameliyat Geçirdi" haberi ise, yazıların niçin sonlandığını açıkça anlatıyor. Sonrası hepimizin malumu... *BBC Radyo Konuşmaları... Hoş Geldin Ölüm... Eşi Mümtaz Soysal ile sonbaharda tedavi için gittiği ölüme direnişinin tamı*

ğı Londra'nın parklarında, sokaklarında, caddelerinde, alış ve-riş mekânlarında yakaladığı özgürlük anları, Chelsea'den Attila İlhan'a yazılan eşsiz mektuplar...

* * *

Sevgi Soysal'ın gazete yazılarının yıllar sonra okuyucuları-yla buluşabilmesinin ardında pek çok kişinin asla göz ardı edemeyeceğim büyük emekleri var. Derleme çalışmasının başından sonuna dek benimle ele ele veren Sevgili Funda Soysal, yıllar-dır biriktirip özenle koruduğu kıymetli arşivini paylaşarak kita-bın görsellerle zenginleşmesini sağladı. Yine gazete taramalarım ile çeşitli araştırmalarım sırasındaki heyecanımı her daim can-lı tutacak değerli bilgilerini ve fikirlerini esirgemedi. Her şeyden önemlisi bu yazıların yayımlanmasının altından kalkabileceği-me dair inancını, güvenini hiç yitirmedi. Yürekten desteğini her daim yanımda hissettiğim bir diğer kişi, biricik hocam Seval Şa-hin, yayımlanma sürecini kendi çalışmasıymış gibi dikkatle ta-kip etti. Gazete yazılarını derleme fikri karşısında en az bizim kadar heyecan duyan Sayın Nihat Tuna başta olmak üzere, gay-retleri dolayısıyla Sevgili Müge Karahan'a ve son hamlede gü-ler yüzüyle çalışmanın sorunlu bölümlerini sırtlayan Sevgili Ba-har Siber'e yapıcı ve çözümleyici yaklaşımlarından dolayı şük-ran duyuyorum. Emeğin en paha biçilmez olanı, yani gözünün nuruyla yazıların dizilmesinde mucizevi bir hızla yolumu kısal-tan Sayın Kadir Abbas ve Hüsnü Abbas'a, son okumada tecrü-beli bakışını esirgemeyen Mine Kazmaoğlu'na, döneme ışık tu-tan giriş yazılarıyla çok kıymetli bir katkıda bulunan Sevgili Ak-su Bora ve Tanıl Bora'ya içtenlikle, defalarca teşekkür ediyorum.

Kitabın hazırlık aşamasında bazı sorunlarla karşılaştığımı-zı da belirtmem gerekir. Sevgili Funda Soysal ve Sevgili Bahar Siber ile dönemin imlası ile bugün tercih edilen imla arasın-da ki farklılıkların nasıl aşılacağı meselesinde ve de gazete sütun-larındaki dizgi sorunları sebebiyle kaybolan, sırası kayan söz-cük, cümlelerin tamiri konusunda çözüm üretmeye gayret et-tiğimiz ortak bir çalışma süreci geçirdik. Sonunda bugün artık yerleşen imla kurallarını korumaya, Sevgi Soysal'ın cümleleri-

ne –kolaylıkla tahmin edilebilenler, belli bir açıklıkta okunabilenler dışında– müdahale etmemeye, bu kısımlara dipnot düşmeye karar verdik.

Sevgi Soysal ile henüz tanışan pek çok okuru ona geç kalmaktan yakınıp durur, en azından benim tanıştıklarım öyle idi. Oysa edebiyat sabırlıdır. Bekler, bekleyebilme yetisiyle donanmıştır.

Bu metinler de ne zamandır okurlarını beklemekteydi. Sabırlı okurlarını... Böylesi bir derleme, Nur Deriş'in dediği gibi “*kendi coğrafyasında kimsenin erişemeyeceği özgürlüğü yaratmayı ve korumayı*” gerçekleştiren; kendi okurunun, kendi coğrafyasını –Tanpınar, “*Coğrafya kaderdir,*” der– çizmesine ışık tutan; tecrübeyi baş tacı etmiş yürekli bir yazarın peşindeki iz sürme çabasının ilk adımı olarak kabul edilmeli. Kendini, edebiyatın bütün dalgalarına gönül rahatlığıyla teslim etmiş her okur bilir ki; edebiyat söz konusu olduğunda artık kimse yalnız değildir. (Nur Deriş, “Sevgi Soysal’ı Hatırlamak”, *Ne Güzel Suçluyuz Biz Hepimiz, Sevgi Soysal İçin Yazılar*, der: Seval Şahin, İletişim Yayınları, İstanbul 2013, s. 144.) En azından kendi yalnızlığında değildir. Ayırıcı değil bütüncül ve birleştiricidir çünkü edebiyat... Tüm bu yazıların da sadece dönemsel bir kronik olduğunu söylemek yeterli değil, zira okuyanlar görecektir ki; Sevgi Soysal’ın şaşırtıcı bir berraklığa ve cesarete sahip düşünsel haritasını çizen her yazı, edebiyatının bir parçası, hatta ta kendisidir. Tam da bu nedenle yazıların, 1970’li yılların Türkiyesi’ni, Tezer Özlü’nün “*İnsanlarımızın yıllar yılı sesini duyacağı, ileri bir yaşam örneği,*” dediği Sevgi Soysal’ın gözünden izlemeyi seçen okurlarının yaşamlarına degeceği ve böylece yeni araştırmaların yolunu çiziceği umudunu taşımayı sürdürüyorum... (“Ölüm Bir Olay, Önemli olan Sevgi’nin Güzellikleriydi”, *Yeryüzüne Dayanabilmek İçin*, Haz: Sezer Duru, YKY, İstanbul 2014, s. 27.)

HATİCE HANIM'IN 1970'Lİ YILLARI

AKSU BORA - TANIL BORA

I.

Sevgi Soysal'ın bu kitaptaki gazete yazılarının ilk ve uzun serisi, 1972 Ekimi'nden 1973 Ekimi'ne uzanıyor. Bir de 1976 yılına ait bir düzinelik küçük seri var. Önce merceği yakına ayarlayıp bu yıllara bakalım. Neler oluyordu? Sevgi Soysal'ın çalışkan kalemiyle üzerine eğildiği gündemin arka planında neler vardı?

1972/73, 12 Mart rejiminden çıkış dönemdir. Daha oradan çıkılmış değildir ama. Zaten 1972, 12 Mart dönemiyle özdeşleşmiş en acı olayların yaşandığı yıldır. 30 Mart'ta arkadaşlarının idamını engellemek için üç NATO görevlisini kaçıran on THKP/C üyesi Kızıldere'de öldürülmüş, katliamdan biri kurtulmuş;¹ 6 Mayıs'ta Deniz Gezmiş, Hüseyin İnan, Yusuf Aslan idam edilmiştir. Kızıldere'nin ve idamların dehşeti, kederi ve öfkesi, en gevşek tarifiyle “sol eğilimli” sayılabilecek herkesin üzerindedir. Sadece yasadışı sol örgütler değil, yasal sosyalist parti TİP ve birçok yasal dernek yargılanmaktadır, yöneticileri, birçok üyesi tutuklanmıştır.

---

1 Mahir Çayan, Sinan Kazım Özudođru, Hüdai Arıkan, Ertan Saruhan, Saffet Alp, Sabahattin Kurt, Nihat Yılmaz, Ahmet Atasoy, Cihan Alptekin, Ömer Ay-na öldürülmüş, Ertuğrul Kürkçü sağ kalmıştır.

12 Mart 1971’de kendi içindeki sol-Kemalist bir cunta girişimini bastırarak iktidara el koyan ordunun on ilde ilan ettiği sıkıyönetim yürürlüktedir – ancak 26 Eylül 1973’te, genel seçimlere üç hafta kala kaldırılacaktır. Sıkıyönetim atmosferi ortama hâkimdir. Sıkıyönetim bildirilerinin meşhur ettiği tabirle “Sayın muhbir vatandaş”ların ihbarlarının da katkıda bulunduğu gözaltı ve takibatlar, bir kuşku ve tedirginlik havası yaratmıştır.

Ordu güdümündeki “partiler üstü” hükümetler, bu arada iyice hükümsüzleşmiş durumdadır. 12 Mart’ın ilk kabinesi, Atatürkçü reformlarla ülkenin sorunlarını çözecek “tarafsız beyin takımı” havasında sunulmuştu. Bu ilk kabinenin başbakanı olan, CHP’nin devletçi-muhafazakâr kanadından Nihat Erim’den tarihe kalan, “Gerekirse demokrasinin üzerine bir şal örtülebileceği” lafı oldu. 1972 Mayıs’ında onun yerine Ferit Melen atanmış, o da yaklaşık bir yıl sonra, 1973 Nisan’ında görevini Naim Talu’ya devretmişti. 1972/73’te hükümet, sadece memurlarını idare eder haldeydi. Ordunun gözetimi altındaki parlamentodaki partiler, usulen kukla hükümete destek veriyor, aslında yavaş yavaş yeni seçimlere hazırlanıyorlardı.

1965’ten 1971’e kadar tek başına iktidar olan merkez sağ Adalet Partisi, ordunun “anarşiyle” (o zamanlar “terör” yerine “anarşi” denirdi!) mücadelesinden ve “fazla bol” bulunan Anayasa’yı sıkılaştırmış olmasından memnundu, sadece bunu daha önce, sivil iktidarın yani kendisinin otoritesini tanıyarak yapmamış olmasına bozuluyordu. CHP ise, darbeden hoşnutsuzluğunu belli etse de orduya toz kondurmayan genel başkan İsmet İnönü ile 12 Mart’a açıkça karşı çıkarak görevinden istifa eden genel sekreter Bülent Ecevit’in başını çektiği sol kanat arasında bölünmüştü. 1972 Mayıs’ında Türkiye siyasi partiler tarihinin spektaküler hadiselerinden biri oldu: CHP Kurultayı’nda tarihî lidere, eski Milli Şef İnönü’ye karşı aday olan Bülent Ecevit genel başkan seçildi. İnönü’nün ardından partinin devletçi-muhafazakâr kanadından kalabalık bir milletvekili grubunun da istifasıyla, CHP’nin iyice “havası değişti”. 1960’ların ortasında başlayan mahçup “Ortanın Solu” düsturu, açık seçik sosyal demokrat sıfatına evrildi.

12 Mart'tan çıkış sürecinin dönüm noktası, 1973 ilkbaharındaki cumhurbaşkanlığı seçimidir. Cevdet Sunay'ın görev süresinin dolmasıyla başlayan ve 13 Mart'tan 6 Nisan'a kadar devam eden seçim süreci, ordunun süngüsünün düşmesiyle sonuçlandı. Genelkurmay Başkanı Faruk Gürler, apar topar emekli olarak Cumhurbaşkanı seçilmek üzere kontenjan senatörü yapılmıştı. Ne var ki iki merkez partisi, Adalet Partisi ve Cumhuriyet Halk Partisi, o zamana kadar boyun eğdikleri askerî müdahaleye bu noktada "tamam" dediler ve Gürler'i desteklemediler, yine bir emekli subayı, "bu işlerle alakasız" kibar amiral Fahri Korutürk'ü seçtiler.

12 Mart müdahalesi, 1970'in Genelkurmay Başkanı Memduh Tağmaç'ın "sosyal uyanış ekonomik gelişmeyi aştı" sözüyle meşrulaştırılmıştı. Ancak sadece Cumhurbaşkanlığı seçimi ve CHP'deki değişim değil, sıkıyönetim altındaki toplumda kaynayan hoşnutsuzluk, uyanışın kolay kolay kısıpca alınamayacağı gösteriyordu. 1971 öncesinde gündelik hayata da, sanata da, her şeye de yansayan müthiş canlanmanın, "dünyaya katılmanın" tadı, bu hareketliliğe bir ucundan değmiş herkesin damagında kalmıştı. 1972'nin "Bu günler de geçer" sebatkârlığından, 1973'te pekâlâ ümitvar bir iklime gelinmişti.

14 Ekim 1973 genel seçimleri, büyük bir politizasyon ve toplumsal seferberliğe sahne oldu. CHP'nin *Ak Günlere* seçim bildirgesi, içeriğiyle Alman veya İskandinav sosyal demokrat parti programlarından uyarlanmış gibiydi, üslûbu da Şenay'ın o günlerde popüler olan "Sev Kardeşim" ve "Hayat Bayram Olsa" şarkılarından daha az romantik değildi! CHP'de ya sahiden bir sola açılma ümidi ya da en azından askerî rejim döneminin izlerinin temizlenmesi ümidi gören solcular, sosyalistler, bu seçimde "Karaoğlan" Ecevit'e enerjik bir destek verdiler.

14 Ekim 1973 seçimlerinden CHP birinci parti olarak çıktı. Bu CHP'nin 1950'den beri -rakibi DP'yi kapatan 27 Mayıs darbesinden sonra yapılan 1961 seçimleri hariç-, birinci parti olduğu ilk seçimdi.

Sevgi Soysal'ın gazete yazısı macerasının kesilmesinden yaklaşık üç ay sonra, yine spektaküler bir hadise olarak, CHP-

MSP koalisyon hükümeti kurulacaktır. Bu hükümet 18 Mayıs 1974'te genel af kanununu çıkararak 12 Mart'ın siyasi tutuklularının serbest kalmasını sağlar,² 20 Temmuz 1974'te Kıbrıs'a askerî müdahaleyi gerçekleştirir; sonra koalisyon ortaklarını anlaşmazlığı nedeniyle dağılır, yerine AP-MHP-MSP-CGP'nin yer aldığı Milliyetçi Cephe hükümeti kurulur.

Sevgi Soysal 1976'daki on iki yazısını, bu Milliyetçi Cephe döneminde yazmıştır. Milliyetçi Cephe hükümeti, anti-komünist teyakkuz halinin cezbisiyle hareket eden bir hükümettir. 1960'ların sonlarında olduğundan çok daha kitlesel bir gelişme ivmesi kazanan sol harekete karşı vatan savunması yapıyordur, kendi görev tanımına bakılırsa. Sokakta, hükümetin himayesinden yararlanan ülkücü hareket paramiliter saldırganlığını tırmandırıyor, bu da karşı tepkisini yaratıyordu. Bütün bürokrasiler partizan tasfiye ve sürgün mücadeleleriyle alt üsttü. Politik kutuplaşma hayatın her alanına işlemekteydi; bu defaki 1950'lerin, 60'ların partili kutuplaşması gibi değildi, onun üzerinde, sağcı-solcu ayrışması hükmünü yürütüyordu.

II.

Şimdi bir adım geri çekilelim, panoramik bir manzaraya ayarlayalım merceğimizi. 1970'lerin ortalarının Türkiye'sinin genel havasına, "ruhuna" bakalım.

70'lerin en başında 12 Mart darbesine giden süreç vardı, en sonunda ise iç savaş hali ve 12 Eylül'e giden süreç. 70'ler dediğimiz dönemi anlamak için, sadece askerî darbeler girdabındaki o en hareketli yıllara değil, aradaki görece sakin evreye bakmamız gerekir. Ki o kesit de hiç o kadar sakin değildir!

1971-73 arasında Ankara, İstanbul, İzmir, Adana'ya ilaveten sıkıyönetim ilan edilen illerin listesi, bize bir işaret verir: Kocaeli, Sakarya, Zonguldak, Eskişehir, Hatay, Diyarbakır ve Sirt. Kürt uyanışının tehdit ("bölücülük" tehlikesi) teşkil etti-

---

2 MSP içindeki Nurcu grubun şerhi nedeniyle komünistlikle suçlanan mahkûmlar aftan hariç tutulmuş, ancak Anayasa Mahkemesi eşitlik ilkesine aykırılık olarak affi genelleştirmişti.

ği ikisi dışındakiler, sanayi merkezleridir.³ Yani işçi yataklarıdır... 1970'ler, modern Türkiye tarihinde işçi sınıfı hareketinin altın çağıdır. 1967'de kurulan Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DISK) 15/16 Haziran 1970'te Cumhuriyet tarihinin o zamana kadarki en kitlesel işçi direnişini gerçekleştirmiştir. 12 Mart darbesi grevleri yasaklamış, DISK "Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yanında olduğunu bildirmekten kıvanç duyan" bir açıklama yapmıştır, fakat 12 Mart'tan çıkış süreciyle beraber DISK hızla radikalleşerek gelişecektir. 1977 sonrasında kitlesel grevler toplumsal-siyasal hayatın olağan bir olayına dönüşecektir. İşçi sendikaları etkili bir toplumsal ve politik aktör haline gelirken, meslek örgütleri de hızla politikleşmektedir. Politika sadece partilere ve seçimlere mahsus olmaktan çıkmakta, toplumsallaşmaktadır.

Kısacası, 1973 sonrasında, sol muhalefet, ilk kez geniş kitleleri kapsayan bir harekete dönüşecektir. Sevgi Soysal'ın 1972/73 yazılarını yazdığı günlerde, solun 12 Mart darbesini uğursuz bir parantez gibi kapatarak daha da güçlü bir ivmeyle yükseleceğinin sadece ümidi değil, canlı sezgisi asılıdır havada. 1973'te, gizli/yasa dışı Türkiye Komünist Partisi "Atılım"ı ilan etmiştir ve birkaç yıl içinde tarihinde ilk defa bir "kitleye" kavuşacaktır. 1974 Affıyla hapisten çıkacak olan Dev-Genç kökenli sosyalistler, "bir şeyler yapmak" için kıpırdanan, coşkulu bir öğrenci hareketiyle karşılaşacaklardır.

12 Mart öncesinde "Moskof işgali" tehdidinin aleti olarak gördüğü sol muhalefete karşı "milli refleksi" temsil ettiğine inanarak sokak gücü oluşturan ve devletin gayri nizamî harp aygıtı tarafından da desteklenen ülkücü hareket, 1972/73'te dinlenmedir. Sol muhalefetin yükselişine koşut olarak 1970'lerin ortalarından itibaren bu hareket de reaksiyoner olarak kitleselleşirken, paramiliter mesaisi şiddetlenecek ve faşist terör biçimini alacaktır. Soysal'ın yazılarını yazdığı günlerin üzerine henüz bu kâbus çökmemiştir.

Bütün dünyada olduğu gibi, Türkiye'de de sol muhalefetin

3 Hatay'ı da sadece Suriye sınırıyla ve Arap-Alevi nüfusuyla değil, Iskenderun Demir-Çelik'ile düşünün.

önemli bir bileşeni, aydınlardı. Akademisyenler, sanatçılar, gazeteciler... Ve elbette, üniversite öğrencileri. Üniversite öğrencileri sol hareketin örgütleyicileri ve militanlarıken, gazeteci, sanatçı ve akademisyenler, daha eski bir geleneği dönüştürerek temsil ettiler: Kanaat önderliği.

Osmanlı'dan bu yana devam eden “köşecilik”, 1970'lerde hâlâ kanaat önderliğinin en önemli aracıydı. Hem muhalifler hem iktidar yanlıları, gazete köşelerinden gündeme müdahale ediyor, fikir mücadelesini esasen buradan yürütüyorlardı. Sol muhalefetin kendi yayın organlarında da aynı gelenek devam etti. Sevgi Soysal'ın yazılarının yayımlandığı günlük gazeteler, *Yeni Ortam*, *Yeniğün* ve *Politika*,⁴ sol muhalefetin sesi olmakla birlikte, örgüt yayınlarından farklı olarak, geniş halk kesimlerine hitap etmeyi amaçlıyordu. Böyle bir amaç, sol aydınların dönüştürerek sürdürdükleri bir geleneğin, “halkı aydınlatma” misyonunun yeni biçimlerle sürmesine yol açtı. İnsanların pür dikkat radyoda-televizyonda “ajansı” beklediği, haberlerin ayın gibi dinlendiği o devirde, “aydın sözü” de tabii ciddiyetini koruyordu. Fakat “gerçeği herkese anlatma” iştahı gitgide kabarıırken, yeni anlatma biçimleri arayışı da geliyordu. Romantik bir sızıyla dert yanılabilen aydın-halk kopukluğunun artık aşılacağı ümidi, belki hiçbir zaman bu kadar güçlenmemişti. Sadece Sevgi Soysal'ın yazılarında değil, başka köşe yazılarında da benzer bir kaygı, halkın dilinden konuşarak onlara hakikati gösterme kaygısı izlenebilir. Çünkü mesele budur: Bir kez hakikatin üzerindeki örtü kaldırılıp olanca çıplaklığıyla gösterilebilse... Prometheus'un yaptığı gibi, ateşi çalıp insanlara getirmektir yapılmak istenen...

Duygusal iklimin önemli bir bileşeninin sinizm olduğu bir zamandan bakıldığında, böyle düşünmenin gülünç bir yanı var; sözlerin dünyayı değiştirebilecek olduğuna sahiden inanmanın. Sözler uğruna hapse girmeyi, sürgüne gitmeyi, öldü-

4 *Yeni Ortam* ve *Yeniğün*, genel olarak sol ortama hitap eden aydın-gazeteci girişimleri olarak tanımlanabilir. *Politika* ise 1976'dan itibaren DISK'in gücü ve desteğine dayanarak çıkmıştır. Sevgi Soysal'ın yazdığı 1976'da gazetenin editöryol çizgisi CHP'nin sol kanadı ile TKP'nin rekabetine tabiydi, 1977'den sonra TKP'nin kontrolüne girdi.

rülmeyi göze almanın. Şu kadarını hatırlatmakla yetinelim: 1970'lerin bir yüzü de, sözler uğruna öldürülen, hapse giren, sürgüne giden aydınlardır.

III.

Sevgi Soysal, gazete yazılarına böyle başlar: “İnanın, Turist Değilim”le. Turist değildir. Sürgündür. Bir yabancı'nın gözüyle bakar, dikkatle. Yadırgar. Şaşırır. *Güneyden Mektuplar*, sadece sürgünün değil, Yabancı'nın mektuplarıdır. Turist değildir tabii. Bunca sorumluluk duygusuyla yapılamaz bir şeydir turistiklik. Bu mektuplarda biz, Montesquieu'nün *Pers Mektupları* ta-di alırız: Yabancılık bir tür yadırgatma stratejisidir sadece; sıradandaki şiddeti, olağandaki saçmayı görmemizi sağlayan bir strateji. Işıklı bulvarların öte yakasında, açıkta akıp duran lağımın saçmalığını, güzel gözlü Nadide'yi boğan sınırların saçmalığını, esrar taşımaktan on sekiz yıl yiyen Güllü çocuğunu hapiste büyütürken esrarın sahibinin dışarıda olmasının saçmalığını...

Yeni Ortam gazetesinde yayımlanan bu yazılardan hem yazarın baktığı yeri ama hem de kendisini okuruz. Yorgunluğunu, öfkesini, sabırsızlığını... Bu yazıların sahibi, *Tutkulu Perçem*'i, *Yürümek*'i, *Tante Rosa*'yı yazan kadındır. Anlarız.

Tante Rosa'yı yazmış kadının baktığı yerde kadınları, onların kısıtlanmışlıklarını, çaresizliklerini ve öfkelerini görmesine şaşırmayız. “Kadın meselesi”nin uzun zamandır gündemden düştüğü bir yerde, kadınların hapishaneyi de yoksulluğu da eğitimsizliği de erkeklerden farklı yaşadıklarını bilir, onları görür, şefkatle anlatır.

Bir yandan da şaşırırız: Kadınlık durumunu onca erken, onca derinden mesele etmiş, onu kendi bedeninden geçirerek anlamış, öyle yaşamış bir kadın, gündelik olanın içindeki faşizmi, şiddeti, kötülüğü anlatırken kadınları nasıl bu kadar hırpalar? Bize hakikati gösterirken Hatice Hanım'a bu öfkesi nedendir?

Bu yazıları okurken, 1970'lerin sol muhalefeti içinde yer alan genç kadınların kendi annelerinin gözetiminden kurtulmak,

onların deęerlerini reddetmek için verdikleri savaşı dūřunuruz. O adı konmamıř, varlıęı “herkesin bildięi sır” olan savaşı. Oyle bir savař ki, kazansan bir tūrlū, kaybetesen bir tūrlū.

Merak ederiz: Sevgi Soysal’ı oyle vakitsiz kaybetmeseydik, onun o “isyankār neře”si Hatice Hanım’a da bulařır mıydı? Halıların saçakları, yıkanacak yeřillikler, ūtūlenecek gōmlekler de bu isyanın bir parçası olur muydu? Mesela Hatice Hanım bir noktada, būtūn bunları kendi silahları deęil de prangaları olarak gōrebilir miydi? Mesela yeřillikleri sirkeli suya bırakıp kendimize birer kahve yapar mıydık onunla birlikte bir gūn? Būtūn ōfkemize raęmen, onu biraz sevebilir miydik?